

УДК 623.67

Ю.М. Сидоренко,
кандидат технічних наук, доцент,
Я.О. Мариненко

ВІТЧИЗНЯНІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ВІД ДІЇ САМОРОБНИХ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ У МІСЦЯХ ВЕЛИКОГО СКУПЧЕННЯ ЛЮДЕЙ

У роботі описані вітчизняні засоби захисту від саморобних вибухових пристроїв (далі – СВІП). Наведені їхні основні масо-габаритні та функціональні характеристики. Описані принципи їхнього функціонування.

Ключові слова: саморобний вибуховий пристрій, вибухова речовина, вибухозахисні урни, контейнер, локалізатор, діаметр, довжина, маса виробу, маса в тротиловому еквіваленті, локалізації вибухових пристроїв.

В работе описаны отечественные средства защиты от самодельных взрывных устройств (далее – СВУ). Приведены их основные массо-габаритные и функциональные характеристики. Описаны принципы их функционирования.

Ключевые слова: самодельное взрывное устройство, взрывчатое вещество, взрывозащитные урны, контейнер, локализатор, диаметр, длина, масса изделия, масса в тротиловом эквиваленте, локализации взрывных устройств.

This paper describes the representatives of domestic remedies against improvised explosive devices (IEDs). Their main mass and functional characteristics are considered. We describe the principles of their functioning.

Keywords: IED explosive, hardened boxes, container, localizer, diameter, length, mass product, weight of TNT, localization of explosives.

Вступ

Останнім часом збільшується кількість терористичних актів у світі, зокрема, на території України, організованих російськими терористами. Терористичні акти загрожують безпеці громадян держави, спричиняють суттєві негативні політичні, економічні й моральні наслідки, відчутно впливають на психологію значної маси людей. Перед світовою спільнотою постає важливе завдання: знайти єдиний підхід до дослідження проблеми міжнародного тероризму з метою пошуку оптимальних шляхів і методів боротьби з ним. Водночас зловмисники прагнуть розмістити свої вибухові пристрої в найбільш вразливому місці, де руйнівною силою саморобних вибухових пристроїв (СВІП) може бути досягнутий найбільший ефект.

Мета: аналіз технічних характеристик вітчизняних засобів захисту в місцях великого скупчення людей від вражаючої дії СВІП.

За принципом функціонування наявні засоби захисту від СВІП можна поділити на 3 типи: контейнери, урни і локалізатори. Також потрібні засоби

захисту від СВП для літаків цивільної авіації. За вимогами Міжнародної організації цивільної авіації ІСАО (27-ме виправлення до шостого додатку Чикагської конвенції), на всіх літаках, розрахованих на перевезення більш ніж 30 пасажирів, в обов'язковому порядку повинні бути передбачені засоби локалізації виявлених на борту саморобних вибухових пристроїв (СВП) [1].

Більшість *вибухозахисних контейнерів*, розглянутих у статті становить оболонку, що герметично закривається, з високоміцної сталі (бронесталь, гарматна сталь тощо), високо пластичних титанових сплавів або композиту (наприклад, кевлару), в який через завантажувальний отвір встановлюють вибуховий пристрій (далі – ВП). *Основною перевагою контейнерів є повне поглинання дії вибуху* [2]. До представників такого типу захисних пристроїв, розроблених в Україні, відносяться такі контейнери: ВЗК – 01 “СКАТ”, “КВЗ – 10”, “СВ – 380”. Розглянемо їхні характеристики.

Контейнер серії ВЗК – 01 “СКАТ”

Рис. 1. Контейнер ВЗК – 01 “СКАТ”

Розробником цього контейнера є ДНДЕКЦ МВС України (2001 рік) (рис. 1). Він призначений для використання в місцях постійного масового перебування громадян (метро, залізничні та автобусні станції, аеропорти), при проведенні громадсько-політичних та культурно-спортивних заходів, оперативно-розшукових дій з вилучення вибухових пристроїв і вибухових речовин з незаконного обороту.

Його основною функцією є локалізація осколкового, частково ударно-хвильового, бризантного та фугасного факторів дії вибуху СВП, та транспортування їх до місця знешкодження.

Він витримує дію вибухових пристроїв промислового виробництва (ручні гранати всіх типів, за винятком протитанкових) і саморобних оболонкових вибухових пристроїв з зарядом вибухової речовини (ВР) потужністю до 100 г у тротиловому еквіваленті та без оболонкових зарядів вибухових речовин потужністю до 200 гр. в тротиловому еквіваленті.

Конструкція ВЗК – 01 “СКАТ” передбачає використання як вибухозахисних елементів трьох шин, що в технологічному порядку скріплені між собою та одягнуті в захисний чохол з ручками для транспортування, висота 330 мм, а діаметр 160 мм. Маса контейнера становить 20 кг та залежить від типу шин, що в ньому використовуються.

У випадку, коли внутрішній діаметр контейнера менший за розміри предмета, накривати його категорично забороняється. Тоді контейнер (рис. 2, б) ставиться

біля підозрілого або вибухонебезпечного предмету на відстані 100–200 мм з таким розрахунком, що своєю площею він буде перекривати найбільш небезпечний напрямок розльоту осколків СВП, руху вибухової хвилі фугасної дії [3].

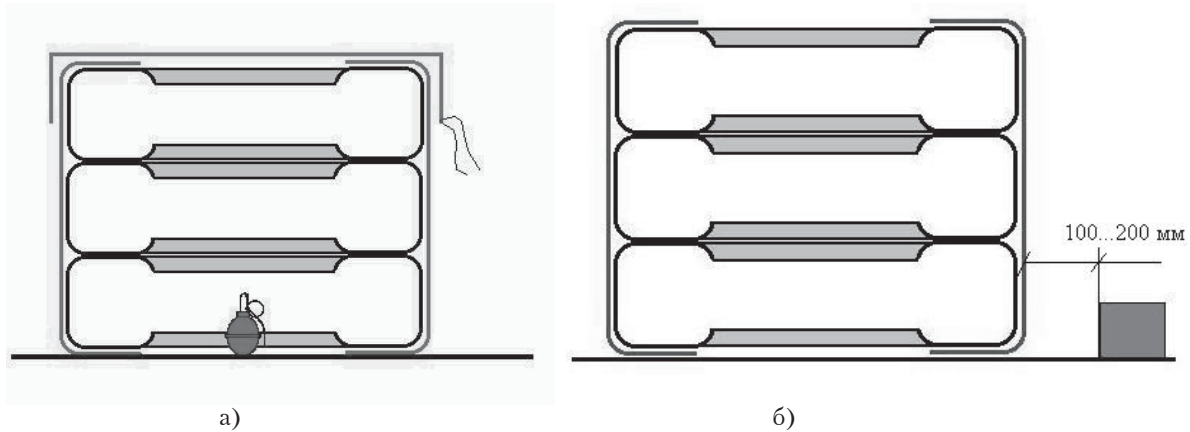
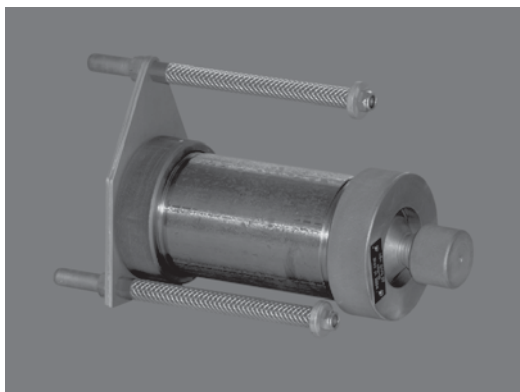

Рис. 2. Схема розташування СВП відносно контейнері ВЗК – 01 “СКАТ”
а) всередині; б) зовні.

Контейнер “КВЗ-10”

Контейнер “КВЗ-10” (рис. 3) розроблено у 2003 році на підприємстві Дослідно – експериментальне виробництво Державного інженерно-упроваджувального центру (ДІУЦ) “Спецтехніка” МВС України, м. Київ.

“КВЗ-10” (рис. 3.) призначений для перевірки електродетонаторів різного типу в лабораторних умовах. Контейнер можна використовувати для безпечного зберігання, транспортування та локалізації вибухових пристроїв та інших вибухових матеріалів. Контейнер гарантує повну відсутність бризантної, фугасної та осколкової дії на осіб, які знаходяться в контактi з контейнером під час несанкціонованого вибуху заряду ВР до 10 г у тротиловому еквіваленті.

Діаметр завантажувального отвору контейнера становить 60 мм, довжина внутрішньої порожнини контейнера – 110 мм. Габаритні розміри контейнера в робочому стані: довжина – 325 мм, діаметр – 102 мм, висота – 165 мм. Маса сталевго контейнера становить 7 кг. Основним користувачем контейнера є підрозділи МВС України [4; 5].

Рис. 4. Контейнер "СВ-380"

цей час контейнер знаходиться в експлуатації у вибухотехнічному підрозділі ДНДЕКЦ міста Києва. До таблиці 1 занесені характеристики контейнер "СВ-380" [6; 7].

Контейнер "СВ-380"

Розробниками контейнера "СВ-380" є ДНДІ МВС України та Науково-інженерний центр "Матеріалообробка вибухом" Інституту електрозварювання ім. Патона НАН України.

Багаторазовий вибухозахисний контейнер "СВ-380" є мобільною конструкцією, змонтованою на двовісному автомобільному причепі (рис 4) призначений для транспортування ВР та СВП потужністю до 1 кг у тротиловому еквіваленті. На

Таблиця 1

Характеристики контейнер "СВ-380"

	Довжина, мм	Ширина, мм	Висота, мм	Маса, кг
Характеристики контейнера без причепа	1500	1020	1135	1300
Характеристики контейнера із причепом	3750	1630	1700	1800

Але, незважаючи на всі переваги, контейнери також мають деякі недоліки:

- у випадку закладення в контейнер заряду ВР з потужністю більшою ніж розрахункова відбувається збільшення зони ураження вибуху та руйнування контейнера і перетворення в додаткове джерело основної небезпеки;

- велика маса і розміри;
- складність технології виробництва та відповідно велика вартість.

Тому на ринку засобів знешкодження СВП з'явилися локалізатори вибуху. В основі їхнього функціонування лежить принцип зниження дії вибуху за рахунок поглинання і трансформації енергії вибуху при руйнуванні локалізатора. Він становить конструкцію, внутрішні порожнечі якої заповнені газорідною сполукою з дуже високою стисливістю [2]. До зразків такого типу засобів захисту від СВП, вироблених в Україні, відносяться такі вироби: локалізатор серії "IZAT", ковдра протиосколкова "ПК-1".

Локалізатор серії “IZAT”

Рис. 5. Локалізатор серії “IZAT”

Слід зазначити, що розробник локалізатора Науково-виробничий центр “Інфозахист” (м. Київ) дав назву цьому пристрою – контейнер. Водночас вказується, що виріб витримує одноразовий вибух СВП. При цьому велика частина енергії вибуху поглинається за рахунок руйнування. А це є ознакою принципу роботи локалізатора.

Цей виріб пройшов випробування в лабораторії Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України у 2009 році та визнаний повністю придатним для використання в місцях проведення масових заходів [8].

Виріб призначений для забезпечення безпеки під час транспортування вибухових речовин та СВП через місця скупчення людей, а також блокування підозрілих предметів шляхом їх накриття виробом або розміщенням їх у середині виробу. Також він комплектується спеціальними брикетами та гелем, які дозволяють зменшити вірогідність виникнення пожежі після детонації СВП.

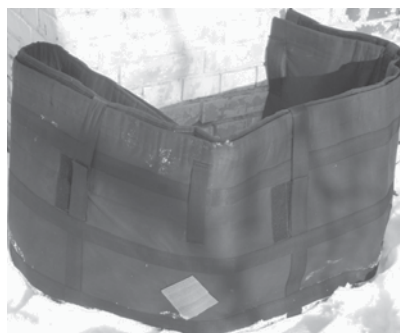
Локалізатор витримує заряд ВР масою до 600 г в тротиловому еквіваленті із осколками не менше 1/3 маси заряду. Габаритні розміри: висота – 500 мм, діаметр – 500 мм. Розміри місця для зберігання ВР: висота – 300 мм, діаметр – 250 мм. Маса виробу коливається залежно від його серії: 30 кг – 60 кг [8].

Ковдра протиосколкова “ПК-1”

Ковдра протиосколкова “ПК-1” розроблена у 2011 році на підприємстві ТОВ “НВП Темп-3000”. Вона призначена для часткової локалізації вибухобезпечних

а)

б)

Рис. 6. Ковдра протиосколкова “ПК-1” у вигляді:
а) циліндра, б) літери “С”.

предметів з масою ВР до 400 г у тротиловому еквіваленті в горизонтальній площині шляхом перехоплення осколків та зменшення інтенсивності ударної хвилі і перенаправлення її вгору. Ця ковдра призначена для місць масового перебування громадян (метро, залізничні та автобусні станції, аеропорти), при проведенні громадсько-політичних та культурно-спортивних заходів.

До складу виробу "ПК-1" входить ковдра з розміром 1200 мм x 2600 мм, захисна серветка розміром 1500 мм x 1500 мм, які містять у собі захисний пакет з параарамідної (балістичної) тканини. Конструкція ковдри передбачає можливість формування з неї захисної конструкції циліндричної (рис. 6, а) (діаметром 700 мм та висотою 600 мм) або С-подібної форми (рис. 6, б) (висотою 600 мм) – шляхом її перегинання та розгортання. Маса виробу 25 кг [9; 10].

На відміну від *контейнерів локалізатори*:

- не створюють додаткових загроз при перевищенні максимально допустимої маси заряду вибухової речовини СВП;
- мають меншу масу і вартість.

Водночас, вони не забезпечують повного поглинання бризантної, осколкової й фугасної дії вибуху та захисту від отруйних газоподібних продуктів вибуху.

Основні характеристики описаних вище засобів захисту від СВП занесені до таблиці 2.

Таблиця 2

Характеристики засобів захисту від СВП, вироблених в Україні

Найменування зразка	Тип	Максимальна маса ВР (ТНГ), кг	Розміри, мм		Маса, кг
			Діаметр, мм	Довжина, мм	
ВЗК-01 СКАТ	Контейнер	0,2	160	330	~20
КВЗ-10	Контейнер	0,01	102	325	7
СВ-380	Контейнер	1	1020	1500	1300
ІЗАТ-2-200	Локалізатор	0,2	400	500	30
ІЗАТ-2-400-250	Локалізатор	0,4	500	500	40
ІЗАТ-2-400-360	Локалізатор	0,4	500	500	45
ІЗАТ-2-600	Локалізатор	0,6	500	500	60
Ковдра протиосколкова "ПК-1"	Локалізатор	0,25	700	600	25

Третій тип захисних пристроїв – це *вибухозахисні урни*. Вони становлять ємність з високоміцної сталі або композиту, але, на відміну від герметичного контейнера, *верхня частина урни відкрита для виходу продуктів вибуху*. Тому основним *недоліком урни є відсутність захисту від вибуху в секторі над місцем її*

розташування. Основною її перевагою є відносна простота конструкції й невеликі маса та габарити [2].

Висновок

В Україні для захисту людей у громадських місцях використовуються тільки контейнери та локалізатори вітчизняного виробництва. Хоча у світі поширене використання третього типу засобів захисту від СВП – вибухозахисних урн.

Крім того, перспективним напрямом розвитку всіх зазначених вище засобів захисту є створення відповідних пристроїв, які повинні мати літаки цивільної авіації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ICAO Annex 6. Part 1. Amendment.
2. *Войтенко С.Д.* Проблеми створення засобів захисту від терористичних вибухів на борту літака // Вісник НАУ. – 2008. – № 3. – С. 55–59.
3. *Хомко Р.Л., Хоменко М.С., Борисов В.С.* “Методичні рекомендації щодо виготовлення та застосування вибухозахисного контейнеру ВЗК-01 СКАТ”, 2001 р.
4. Контейнер КВЗ-10. Технічні умови дослідної партії ТУ У 34.2-20078725-001-2003.
5. Контейнер КВЗ-10. Інструкція щодо експлуатації дослідного зразка АФСА.441000.001ПЕ.
6. Контейнер СВ-380. Технічні умови дослідного зразка ТУ У 05540215. 013-99.
7. Контейнер СВ-380. Формуляр дослідного зразка СВ 380.00.000 ФО.
8. Офіційний сайт “Научно-Производственный центр Инфозахист”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.infozahist.com/index.php?option=com_zoo&task=item&item_id=248&Itemid=54.
9. Ковдра протиосколкова “ПК-1” технічні умови ТУ У 18.2-31778043-098:2012.
10. Ковдра протиосколкова “ПК-1” паспорт ТЕМП 098.000.000.00ПС.

Отримано 01.04.2015.

Рецензент Марченко О.С., кандидат технічних наук